

Białystok, 23.04.2026 r.

dr hab. Sławomir Presnarowicz, prof. Uniwersytetu w Białymstoku
Katedra Finansów Publicznych i Prawa Finansowego
Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku
ul. Adama Mickiewicza 1.
15-213 Białystok
e-mail: s.presnarowicz@uwb.edu.pl

RECENZJA W PRZEWODZIE HABILITACYJNYM

Pani doktor Anny Drywy

W związku z wykonaniem decyzji Rady Doskonałości Naukowej (DRKN.Z5.400.182.2025) z dnia 24 stycznia 2026 roku o powołaniu mnie do składu komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania dr Annie Drywie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne oraz uchwały nr 5/2026 Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 2 lutego 2026 roku w sprawie powołania mnie na recenzenta Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania dr Annie Drywie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, na podstawie art. 219 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 1571, ze zm.; dalej: „ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”), przedkładam pozytywną recenzję monografii naukowej dr Anny Drywy pt. „Ochrona prywatności jako prawo podatnika”, Warszawa 2025 r., ss. 411, wydanej przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

W uzasadnieniu sformułowanej powyżej pozytywnej recenzji monografii naukowej dr Anny Drywy pt. „Ochrona prywatności jako prawo podatnika”, Warszawa 2025 r., ss. 411, poniżej przedstawiam szczegółowe uwagi odnoszące się do recenzowanego osiągnięcia naukowego.

I. Uwagi ogólne

Zagadnienia odnoszące się do ochrony prywatności jako prawo podatnika, odgrywają znaczącą rolę zarówno na etapie projektowania, stanowienia, jak również stosowania prawa.

Zarówno z tytułu recenzowanej monografii naukowej („Ochrona prywatności jako prawo podatnika”), jak również z jej wstępu należy wnosić, że Habilitantka zawęży swoje naukowe dociekania wyłącznie do ochrony prywatności jednego podmiotu tj. podatnika. Na wstępie autor niniejszej recenzji takie przyjmuje domniemanie, gdyż również treść monografii nie pozwala na wyciąganie innych wniosków. Należy zauważyć, że podmiotami „zobowiązanymi podatkowo” są nie tylko podatnicy, ale również płatnicy, inkasenci, następcy prawni, tzw. osoby trzecie – wskazani w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Tekst jedn. Dz. U. z 2025 r., poz. 111, ze zm.; dalej „o.p.”). Pośrednio na szeroki krąg podmiotów „zobowiązanych podatkowo” wskazuje ustawodawca w art. 84 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.; dalej: „Konstytucja RP”), stanowiąc że „Każdy jest zobowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie”. Autor recenzji pozytywnie ocenia zawężenie podmiotowe Habilitantki jedynie „do podatnika” z uwagi na chociażby ograniczenia w przedmiocie materiału badawczego oraz samej objętości (rozmiarów) recenzowanego osiągnięcia naukowego.

Należy w pełni podzielić pogląd Habilitantki wyrażony we wstępie recenzowanej monografii, że podjęty temat ochrony prywatności jako prawo podatnika, jest złożonym problemem badawczym. Nie wątpliwie egzemplifikuje konflikt, który istnieje pomiędzy dwiema wartościami, tj. dobrem wspólnym (interese publicznym) i prywatnością podatnika (zobowiązanego). Zagadnienia związane z ochroną praw podatnika (zobowiązanego) nie należą do głównego nurtu dociekań w naukach o prawie, pomimo że zagadnienie prywatności danego podmiotu pozostaje w obszarze wielu badań naukowych wielu dziedzin, nie tylko prawa.

Rację należy przyznać Habilitantce, że jeżeli analizie poddajemy ochronę prywatności podatnika (zobowiązanego), to źródłem wątpliwości może być już samo zestawienie ze sobą podatnika i prywatności, jako pojęć w dużym stopniu wzajemnie znoszących się. Autor recenzji nie zgadza się z poglądem Habilitantki poddający w wątpliwość, czy w prawie podatkowym, w którym co do zasady dominuje interes publiczny, dopuszcza się w ogóle dyskurs nad prywatnością podatnika. Przeczy temu chociażby sama praca Habilitantki, która w ocenie autora recenzji, naukowo potrafiła zidentyfikować prawo podatnika do prywatności. Przeprowadzone w monografii Habilitantki rozważania stanowią nie tylko próbę wykazania tego, że prawo podatnika do prywatności jest problemem wielowymiarowym, istotnym i interesującym, ale zasadnie wskazuje Ona na ogromny potencjał poznawczy i naukowy tego zagadnienia. Ponadto Habilitantka dowodzi jego wymiernego waloru praktycznego, o określonych skutkach prawnych. O tym aspekcie będzie mowa w dalszej części niniejszej recenzji.

Za godnym zauważenia i pozytywnej oceny jest okoliczność, że przyczynkiem do zajęcia się przez Habilitantkę tematem ochrony prywatności jako prawo podatnika, była przede wszystkim ciekawość naukowa. Nauka bowiem pojawia się wówczas, gdy ktoś zadaje pytanie: dlaczego? Odpowiedź na takie pytanie może stanowić wartość dodaną, chociażby w sferze właśnie praktycznej. Oznacza to identyfikację problemu badawczego oraz próbę jego rozwiązania. Dlatego bardzo dobrze należy ocenić postawę w wymiarze naukowym, że źródłem zdziwienia Autorki monografii była także refleksja w zakresie tego, „jak szybko zmienia się rzeczywistość podatkowa poprzez wprowadzenie zmiany przepisów prawa skutkujących wzrostem poziomu ingerencji w prywatność podatników”. Na tym tle należy zgodzić się z Habilitantką, że można ale w pewnym uproszczeniu stwierdzić, iż w zasadzie dogmatycznie przyjmuje się konieczność szerokiej ingerencji w prywatność wszystkich podatników (zobowiązanych podatkowo), jako jedynej drogi ku podniesieniu efektywności fiskalnej podatków.

II. Ocena celu badawczego i metod badań naukowych

W recenzowanej monografii, Habilitantka głównym celem badawczym obrała kompleksową analizę sytuacji prawnej podatnika w zakresie ochrony jego prywatności. W tej sytuacji zasadnie Autorka formułuje podstawowe pytanie: czy podatnikowi przysługuje prawo do prywatności? Obszar badawczy wymagał sprecyzowania szeregu szczegółowych

problemów badawczych. W pierwszej kolejności Habilitantka słusznie koncentruje się na ustaleniach terminologicznych odnośnie rozumienia pojęcia „prywatność podatnika”. Następnie stawia tezę o potrzebie ustalenia: czy prywatność podatnika podlega ochronie prawnej, a jeżeli tak to jakie jest znaczenie i potrzeba ochrony prywatności podatników (s. 19).

Habilitantka prawidłowo zauważa, że wbrew pozorom wynik badań nie musi być oczywisty, bo z jednej strony prawo do prywatności to podstawowe, gwarantowane wieloma aktami prawnymi prawo człowieka, ale z drugiej strony zarówno prawo podatkowe proceduralne, jak i materialne opiera się na idei gromadzenia i przetwarzania danych o podatnikach. Dokonywanie transakcji w sprawach codziennych czy okazjonalnych, zawieranie umów, działalność zarobkowa, aktywność rekreacyjna i hobbystyczna a nawet filantropijna, stan rodzinny, dziedziczenie to tylko przykładowe obszary życia podatników, w ramach których występujące zdarzenia skutkują powstawaniem obowiązków podatkowych. Zatem zbieranie danych dla celów podatkowych jest konieczne. Trafnie Habilitantka podkreśla, że dlatego prawo podatnika do zachowania prywatności musi podlegać daleko idącym ograniczeniom z uwagi na interes publiczny. Jednakże nadmierna ingerencja organów podatkowych może być odczytywana przez podatnika, jako „inwazja na jego prywatność i wyraz nieufności do niego”.

W związku z powyższym Habilitantka za główną tezę badawczą przyjmuje, że podatnikowi przysługuje prawo do prywatności. W Jej ocenie poszanowanie prywatności podatnika jako wartość społeczna, powinna być wpisana w system podatkowy. Powyższe znajduje potwierdzenie we wnioskach końcowych (s. 364 – 365).

Habilitantka w pracy posłużyła się przede wszystkim metodą dogmatyczno-prawną, polegającą na analizie treści aktów prawnych regulujących badaną problematykę oraz wyjaśnieniu wzajemnych relacji pomiędzy nimi. Wykorzystano także metody: funkcjonalną, aksjologiczną i empiryczną. Monografia Habilitantki ma przede wszystkim charakter teoretyczno-dogmatyczny. Podstawą badań jest analiza poglądów przedstawicieli nauki. Stały się one przyczynkiem do formułowania wniosków i ocen. Opracowanie zawiera liczne wątki teoretyczne, które następnie weryfikowane i uzupełniane są w kontekście obowiązujących regulacji prawnych i analizy orzecznictwa. Stosowana jest także metoda empiryczno-analityczna w zakresie analizy pism i dokumentów formułowanych m.in. przez Ministra Finansów (Habilitantka prawidłowo przypisuje ministrowi ds. finansów publicznych jedynie

funkcję Ministra Finansów na dzień stanu prawnego monografii - 7 lipca 2025 r., należy jednak zauważyć, że od 24 lipca 2025 r. objął On funkcję Ministra Finansów i Gospodarki – s. 25), czy Rzecznika Praw Obywatelskich. Badania, mimo że prowadzone były w obszarze prawa podatkowego, miały także swój wymiar interdyscyplinarny, poprzez odwołania do dorobku naukowego innych dziedzin prawa, a także innych dziedzin nauki. W prowadzonych badaniach wykorzystwała Autorka także opracowania z zakresu teorii i filozofii prawa, a także psychologii, socjologii, antropologii, politologii oraz ekonomii. Przeprowadzone badania pozwoliły Habilitantce na wyciągnięcie wniosków, w tym sformułowanie wniosków *de lege lata* oraz *de lege ferenda*.

III. Struktura monografii

Struktura monografii nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń. Praca składa się ze wstępu (s. 11-25), sześciu rozdziałów (s. 27-352) oraz wniosków końcowych (s. 353-365). Habilitantka bardzo dobrze dobrała i wykorzystała literaturę, w tym literaturę przedmiotu oraz orzecznictwo sądowe. Wskazuje to na duże zaangażowanie Habilitantki w realizowany temat pracy oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Należy podkreślić, że na początku monografii znajduje się wykaz skrótów (s. 9-10), na końcu pracy zamieszczono wykaz wykorzystanej literatury (s. 367-396), wykaz wykorzystanych aktów prawnych (s. 397-400), wykaz wykorzystanego orzecznictwa (s. 401-407) oraz wykaz wykorzystanych dokumentów (varia) – s. 409-411.

Recenzowana praca Habilitantki, jak to wyżej wskazano, składa się ze wstępu, z sześciu rozdziałów oraz wniosków końcowych.

W pierwszym rozdziale monografii Habilitantka przedstawia ujęcie teoretyczne, w którym zawarto poglądy na prywatność i prawo do prywatności przedstawicieli nauki. Punktem wyjścia w pracy stało się poszukiwanie istoty fenomenu prywatności. Należy zgodzić się z poglądem, że prywatność jest niejednolicie rozumiana w ramach różnych grup nauk społecznych. Dlatego też w ocenie Habilitantki, należało spojrzeć na to pojęcie z wielu perspektyw, natomiast Jej zdaniem pluralizm poglądów a także syntetyczna wiedza z różnych dziedzin nauki, wzbogaciła dyskurs nad prywatnością.

Przedmiotem drugiego rozdziału monografii Habilitantki jest odkrywanie konieczności ochrony prywatności podatnika. Badania dotyczyły problemu postrzegania

podatnika jako podmiotu praw i obowiązków. W kontekście realizacji głównego celu badawczego, zdaniem Autorki monografii, konieczne było naszkicowanie sytuacji prawnej podatnika, mając na uwadze immanentnie związany z prawem podatkowym konflikt interesów: prywatnego i publicznego. Ustalenie sytuacji prawnej podatnika stanowiło podstawę dla Habilitantki, do wpisania w tą sytuację prawa do prywatności oraz dokonania na tym tle koniecznych ocen.

Rozdział trzeci monografii stanowi konceptualizację prawa podatnika do prywatności. Dokonano w nim, w ocenie recenzenta monografii, udanej próby przeniesienia prawa do prywatności - na grunt prawa podatkowego. W tym kontekście doprecyzowano pojęcie i zakres prawa podatnika do prywatności. W opracowaniu przyjęto szerokie rozumienie prywatności, bardzo ważne w kontekście spraw z zakresu prawa podatkowego. Zostało ono oparte na trzech wymiarach: informacyjnym, fizycznym i relacyjnym.

Przedmiotem czwartego rozdziału Habilitantka uczyniła identyfikację warunków dopuszczalnej ingerencji w prywatność podatnika. Zdaniem Habilitantki i słusznie w ocenie autora recenzji, ochrona interesu publicznego, nie może mieć charakteru absolutnego. Podlega ograniczeniom, tak jak prawo podatnika do prywatności. Wyzwaniem badawczym stała się realizacja zamiaru zidentyfikowania zasad wyznaczania tych granic. Ustalenia mają charakter normatywno-orzecznicy. Przy czym Habilitantka zasadnie zwróciła uwagę, że ważną kwestią jest odpowiednie wyważenie obu interesów: publicznego i prywatnego. W ocenie autora recenzji to „swoiste ważenie interesów”, czy raczej „równoważenie interesów” powinno mieć miejsce *ad casum*. Ingerowanie w interes prywatny, jak zauważa autorka monografii, musi być zawsze uzasadnione, cechować się legalnością, celowością oraz proporcjonalnością.

Habilitantka wybrane przypadki przejawów ingerencji w prywatność podatnika uczyniła przedmiotem piątego rozdziału. Omówione zostały normatywne instrumenty ingerencji w prywatność podatnika w aspekcie informacyjnym, fizycznym i relacyjnym.

Natomiast przykłady instrumentów, które wpływają na ochronę prywatności podatnika zostały omówione przez Habilitantkę w ostatnim, szóstym rozdziale. Ich katalog jest zróżnicowany wewnętrznie. Zdaniem autora niniejszej recenzji, zaproponowana została właściwa ich klasyfikacja na narzędzia ochrony prywatności podatnika o charakterze bezpośrednim, tj. takie, które za swój główny cel mają ochronę prywatności podatnika oraz o

charakterze pośrednim, które mają charakter generalny i przyczyniają się do ochrony różnych praw i niejako przy okazji wpływają także na ochronę prywatności podatnika.

IV. Zauważone uchybienia w monografii

- we wstępie:

Autorka wskazuje, że „Źródło zagrożenia prywatności podatnika leży w działaniu ustawodawcy i administracji skarbowej.”; poza „administracją skarbową” w Polsce funkcjonuje również administracja tzw. samorządowa, której emanację stanowi wójt, burmistrz (prezydent) – s. 16,

Autorka zauważa, że „Dokonywanie transakcji w sprawach codziennych....są przedmiotem zainteresowania organów podatkowych”; w ocenie recenzenta są „przedmiotem zainteresowania” również innych uprawnionych podmiotów (np. Najwyższej Izby Kontroli, Regionalnej Izby Obrachunkowej, innych organów, służb oraz inspekcji), których aktywność może powodować powstawanie różnego rodzajów obowiązków, w tym podatkowych – s. 19;

Autorka nie wyjaśnia pojęcia „w dawkach homeopatycznych” - s. 21;

Autorka używa zwrotu „Konstytucja USA” bez wskazania źródła – s. 24.

- w rozdziale pierwszym:

Autorka nie wyjaśnia pojęcia „przestrzeni kosmicznej” – s. 28; jest to o tyle istotne, że autorowi recenzji znane są przypadki dwóch Polaków przebywających czasowo w przestrzeni kosmicznej; wydaje się jednak, że ten element może stanowić pretekst dla Autorki do rozważań w oddzielnym opracowaniu.

- w rozdziale drugim:

- Autorka w przypisie nr 86 używa błędnej nazwy w stosunku do Najwyższego Trybunału Administracyjnego (NTA); autorowi recenzji nie jest znany Naczelny Trybunał Administracyjny – s. 124; brak jest również wskazania na źródło wyroku w odpowiednim zbiorze NTA;

- Autorka stwierdza „Zadaniem współczesnych społeczeństw ... jest zatem zadbać o

ochronę prywatności podatników”; recenzent niniejszej monografii chciałby wiedzieć, kogo ma na myśli Autorka mówiąc o „współczesnych społeczeństwach” ? – s. 148.

- w rozdziale trzecim:

- Autorka analizuje wymiar fizyczny prywatności podatnika (s. 155-156); nie wyjaśnia i nie odnosi się do możliwości oględzin samego podatnika (na przykład jego wyglądu; ubioru); nie odpowiada na pytanie, czy sam podatnik może być przedmiotem oględzin?; nie analizuje przypadku *ad casum*; autorowi recenzji znane są przypadki oględzin samego wyglądu, ubioru podatnika i wpływu tegoż na wymiar podatku od nieruchomości ze stawką najwyższą (przy kontroli podatkowej pracownicy urzędu gminy po dokonaniu oględzin podatnika – ubrudzony w żużel i beton, wskazali na domniemanie, że podatnik w zamkniętej stodole przy użyciu betoniarki, produkował pustaki i sprzedawał zainteresowanym osobom); jak się okazuje nie był to odosobniony przypadek ujawniony w kontroli prowadzonej przez wójta gminy; w tym zakresie autorka monografii tylko częściowo odpowiada na zadane wyżej pytanie w rozdziale piątym (s. 277-286).

- w rozdziale czwartym:

Autorka monografii nie wskazuje na możliwość zastosowania procedur koncyliacyjnych (na przykład mediacji przed sądem powszechnym, wojewódzkim sądem administracyjnym), jako sposobu na rozwiązanie konfliktu w sferze istoty ochrony prywatności, jako prawo podatnika (naruszenie dóbr osobistych podatnika, bądź ulga lub zwolnienie tzw. uznaniowe).

- w rozdziale piątym:

Autorka monografii nie odnosi się do pojęcia „zameldowania” podatnika. Nie analizuje tej kwestii w znaczeniu podatkowym. Skupia się i słusznie na pojęciu miejsca zamieszkania, ale nie zauważa że to podatnik wskazuje na miejsce zamieszkania i nie musi z tego wskazania tłumaczyć się organom (s. 291).

- w rozdziale szóstym:

Autorka monografii w tym rozdziale nie odniosła się do kwestii, dlaczego przy przesłuchaniu podatnika ustawodawca usunął słowo „hańba” (art. 196 § 2 o.p. w zw. z art. 199 o.p.). Ustawodawca nie zdecydował się na usunięcie tego słowa z przepisu zawartego w

art. 83 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeksu postępowania administracyjnego (Tekst jedn. z 2025 r., poz. 1691).

Powyższe drobne uchybienia nie mają znaczącego wpływu na wnioski końcowe Habilitantki ani na ogólną ocenę monografii.

V. Ocena i wnioski końcowe

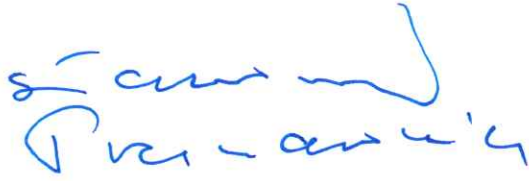
Prowadzone analizy jednoznacznie obrazują dużą wiedzę Habilitantki w zakresie podjętej tematyki i umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Autorka poprawnie formułuje swoje poglądy i je uzasadnia. Treść pracy jest adekwatna do postawionej na wstępie pytań badawczych i co najważniejsze – treść pracy odpowiada tematowi. Rolą recenzenta jest nie tylko dostrzeżenie zalet monografii – są one niekwestionowane – ale również wskazanie wad po to, aby w przyszłej pracy naukowej nie powielać błędów, a tylko na nich się uczyć. Recenzowanej monografii trudno jednak zarzucić jakiegokolwiek istotne błędy, poza wyżej przedstawionymi drobnymi uchybieniami.

Mając powyższe na uwadze jednoznacznie stwierdzam, że Habilitantce udało się osiągnąć zamierzony cel naukowy. Recenzowana praca Habilitacyjna stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Koncepcja opracowania monografii (osiągnięcia naukowego), przyjęty sposób argumentowania i ocen, zasługują na pozytywną ocenę. Tym samym praca odpowiada wszystkim wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 1a ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W monografii Habilitantka wykazuje ogólną, bardzo wysoką wiedzę teoretyczną przede wszystkim w dyscyplinach prawnych a nawet innych dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Należy podkreślić, że monografia Habilitantki ma charakter kompleksowy, nowatorski i wyjątkowy, ponieważ zagadnienie ochrony prywatności podatnika, nie podlegało do tej pory tak szerokiej analizie i ocenie. Prawdą jest, że polskiej literaturze, ani także zagranicznej znanej autorowi recenzji, temat nie został poddany wieloaspektowym badaniom naukowym. Autorowi niniejszej recenzji nie są znane monograficzne opracowania na taki temat.

Biorąc powyższe pod uwagę, w pełni zasadne jest dopuszczenie Pani dr Anny Drywy do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania jej stopnia doktora habilitowanego.

Białystok, 23.04.2026 r.

dr hab. Sławomir Presnarowicz, prof. UwB